

ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ МЕТОДІВ ОЧИЩЕННЯ СТІЧНИХ ВОД ФАРМАЦЕВТИЧНИХ ЗАВОДІВ ЗА ДОПОМОГОЮ ВОДНИХ РОСЛИН

Кіка Л.С., Саблій Л.А.

Національний технічний університет України "Київський політехнічний
інститут імені Ігоря Сікорського", kika.lyuba@gmail.com

Вступ. Стічні води, що утворюються на фармацевтичних заводах, є потужним джерелом різноманітних забруднень. Одними з найбільш небезпечних є антибіотики. Такі лікарські засоби породжують резистентність бактерій до дії вищезгаданих препаратів, що ставить під загрозу ефективне лікування будь-яких інфекційних захворювань. До того ж, після вживання антибіотики не повністю метаболізуються в організмі людини, і більша частина їх виводиться назовні. Ці біологічно активні сполуки потрапляють у стічні води. Методи очищення, що застосовують на очисних спорудах міста, не видаляють все навантаження антибіотиків. Тому проблема розробки нових, вдосконалення існуючих та впровадження ефективних методів і технологій очищення стічних вод фармацевтичних підприємств є надзвичайно актуальною.

Метою роботи є аналіз літературних даних щодо ефективності використання методів очищення стічних вод фармацевтичних підприємств від лікарських засобів за допомогою водних рослин.

Матеріали та методи. Під час розгляду методів очищення стічних вод фармацевтичних заводів було використано аналітичний метод дослідження.

Результати та обговорення. Однією із найбільш ефективних рослин, які здатні видаляти із стічних вод різноманітні забруднювачі, є ряска. Це невеликі зелені плаваючі вищі водні рослини родини *Lemnaceae*, яка складається з п'яти родів: *Landoltia*, *Lemna*, *Spirodella*, *Wolffia* та *Wolffiella* [1]. Ряска має великий потенціал до поглинання забруднювальних речовин, що робить її використання для очищення стічних вод ефективним, дешевим та екологічним.

Результати [2] показують ефективність методу очищення стічних вод, забруднених антибіотиками, з використанням поширеної у всьому світі ряски *Lemna aoukikusa*. Експериментальні результати показали, що ряска може зростати у стічних водах, які містять антибіотики – ципрофлоксацин і сульфаметоксазол, і одночасно адсорбувати ці антибіотики з водного розчину навіть у високих концентраціях. Так, початкова концентрація антибіотиків $5,0 \cdot 10^{-2}$ моль·м⁻³ представляла випадок найбільшого забруднення стічних вод.

Досліджено [3] видалення ципрофлоксацину (CIP) із водних розчинів методом адсорбції за допомогою активованого вугілля, виготовленого з водяної папороті *Azolla filiculoides* (AFAC) – плаваючої на поверхні води рослини з дуже швидким ростом, найбільш крупної з роду *Azolla*. Результати показали, що за вмісту CIP 10 мг/дм³, дози AFAC 2,5 г/дм³, тривалості контакту 75 хв, видалення CIP становило 99,1%. Таким чином, було доведено, що AFAC може бути використаний для ефективного видалення антибіотиків зі стічних вод.

Результати досліджень ефективності очищення води від антибіотика одного виду або від антибіотиків різних видів у випадку їх сукупної дії за концентрацій

амоксициліну 2 мкг/дм³, енрофлоксацину 2 мкг/дм³ і окситетрацикліну 1 мкг/дм³ на водний макрофіт *Lemna minor* [4] свідчать, що ця рослина може накопичувати значні концентрації даних лікарських засобів із водного середовища. Отже, це вказує на можливість використання таких водних рослин для фіторемедіації природних водойм, забруднених вказаними вище антибіотиками.

У ході дослідження [5] було оцінено потенційну токсичність амоксициліну на ряску *Spirodela polyrhiza* (спіродела багатокоренева, найбільший вид роду Ряска, багаторічна рослина, що плаває на поверхні води та має коріння, сформоване у вигляді пучків) під час дії протягом 7 діб. На ряску було здійснено вплив амоксициліну низькими 0,0001-0,01 мг/дм³ та високими 0,1-1 мг/дм³ концентраціями. Результати свідчать про токсичну дію антибіотика на *Spirodela polyrhiza* навіть за низьких концентрацій, але, незважаючи на це, ряска безпосередньо сприяла деградації антибіотиків у воді протягом усього процесу фіторемедіації.

Дослідження [6] дало змогу вивчити вплив стрептоміцину на фізіологічні зміни та здатність до поглинання ряски *Lemna aequinoctialis* (ряска тропічна, це єдиний вид роду Ряска, що вважається однорічним) після впливу антибіотика протягом різної тривалості дії: 0, 5, 10, 15 та 20 діб. Ряску піддавали впливу стрептоміцину в діапазоні концентрацій 0,1-10 ммоль/дм³. Результати показали, що високі концентрації стрептоміцину понад 1 ммоль/дм³ призводили до зниження біомаси ряски на 21,5-41,5%. Значне зниження вмісту стрептоміцину – 72-82%, через 20 діб порівняно з контролем – 40-55%, (без ряски) показало, що ряска має високу здатність видаляти стрептоміцин. Таким чином, результати вказують на те, що ряска може сприяти розкладанню стрептоміцину і може бути використана для очищення стічних вод.

Було досліджено [7] потенціал ветивера *Chrysopogon zizanioides*, багаторічної трави, яка швидко зростає, здатна рости на гідропоніці та має довге коріння, що досягає до 4 метрів в довжину та росте вертикально, для видалення двох поширених у використанні антибіотиків – ципрофлоксацину і тетрацикліну, зі стічних вод. Значне видалення антибіотиків та біогенних речовин (сполук N та P) травою ветивера зі стічних вод спостерігали протягом 30 днів. Трава ветивера видаляла понад 90% антибіотиків зі стічних вод. Крім антибіотиків, ветивер також видаляв із стічних вод нітрати (>40%), фосфати (> 60%), загальний органічний вуглець (>50%) та знижував хімічне споживання кисню (ХСК) на величину понад 40%.

Для видалення антибіотиків застосовували різні методи, включаючи фіторемедіацію плаваючими водними видами, такими як ряска та водяна папороть, з позитивними результатами [8]. У цьому дослідженні проаналізовано інформацію про ефективність видалення лікарських засобів з акцентом на антибіотики за допомогою *Lemna* та *Azolla*, що дасть змогу краще зрозуміти процеси фіторемедіації з точки зору фізіології рослин. Також проаналізовано фізіологічні процеси макрофітів у середовищі з цим видом забруднювача та його фітотоксичну дію на рослини за високих концентрацій. Метаболізм токсичних сполук починається з абсорбції антибіотиків та завершується зберіганням

асимільованих сполук у вакуолях, апопласті та клітинній стінці. Отже, рослини сприяють видаленню токсичних сполук з води.

Висновки. Аналіз методів і технологій очищення стічних вод від антибіотиків з використанням ряду рослин: водних, таких як рясок *Lemna aoukikusa*, *Lemna minor*, *Spirodela polyrhiza*, *Lemna aequinoctialis*; трави ветивера *Chrysopogon zizanioides*, показав високу їх ефективність щодо ряду антибіотиків. Проте, велике значення на величину ефективності видалення має тип і початкова концентрація антибіотика у стічних водах. Оскільки перевірка ефективності була виконана для окремих типів антибіотиків та в певних діапазонах їх концентрацій, то використати наведені дані можна тільки в подібних конкретних умовах. Таким чином, технологічний режим очищення стічних вод від певного типу антибіотика або групи антибіотиків з використанням рослин має бути досліджений для складу стічної води того фармацевтичного підприємства, яке розглядається. Тому встановлення закономірностей між технологічними параметрами процесу очищення з використанням водних рослин і складом та показниками стічних вод конкретного фармацевтичного підприємства буде становити завдання подальших наших досліджень.

Список використаної літератури:

1. Zeshan Ali, Hina Waheed, Alvina G. Kazi, Asim Hayat, Mushtaq Ahmad. Chapter 16 – Duckweed: An Efficient Hyperaccumulator of Heavy Metals in Water Bodies. *Plant Metal Interaction, Elsevier*. 2016. P. 411–429. URL: <https://doi.org/10.1016/B978-0-12-803158-2.00016-3>.
2. Hiroaki Habaki, Nivetha Thyagarajan, Zhuoheng Li, Shuyang Wang, Jack Zhang & Ryuichi Egashira. Removal of antibiotics from pharmaceutical wastewater using *Lemna Aoukikusa* (duckweed). *Separation Science and Technology*. 2023. Vol. 58. P. 1491–1501. URL: <https://doi.org/10.1080/01496395.2023.2195544>.
3. Balarak. Adsorption of amoxicillin antibiotic from pharmaceutical wastewater by activated carbon prepared from *Azolla filiculoides*. *Journal of Pharmaceutical Research International*. 2017. Vol. 18. P. 1–13. URL: [10.9734/JPRI/2017/35607](https://doi.org/10.9734/JPRI/2017/35607).
4. Gomes M. P., Moreira Brito J. C., Cristina Rocha D., Navarro-Silva M. A., Juneau P. Individual and combined effects of amoxicillin, enrofloxacin, and oxytetracycline on *Lemna minor* physiology. *Ecotoxicology and Environmental Safety, Elsevier*. 2020. Vol. 203. URL: <https://doi.org/10.1016/j.ecoenv.2020.111025>.
5. Singh V, Pandey B, Suthar S. Phytotoxicity of amoxicillin to the duckweed *Spirodela polyrhiza*: Growth, oxidative stress, biochemical traits and antibiotic degradation. *Chemosphere*. 2018. Vol. 201. P. 492–502. URL: [10.1016/j.chemosphere.2018.03.010](https://doi.org/10.1016/j.chemosphere.2018.03.010).
6. Huang W, Kong R, Chen L, An Y. Physiological responses and antibiotic-degradation capacity of duckweed (*Lemna aequinoctialis*) exposed to streptomycin. *Frontiers in Plant Science*. 2022. Vol. 13. URL: <https://doi.org/10.3389/fpls.2022.1065199>.
7. Panja S, Sarkar D, Datta R. Removal of antibiotics and nutrients by Vetiver grass (*Chrysopogon zizanioides*) from secondary wastewater effluent. *International Journal of Phytoremediation*. 2020. Vol. 22. P. 764–773. URL: <https://doi.org/10.1080/15226514.2019.1710813>.
8. Ingrid Maldonado. Application of duckweed (*Lemna* sp.) and water fern (*Azolla* sp.) in the removal of pharmaceutical residues in water: State of art focus on antibiotics. *Science of The Total Environment*. 2022. Vol. 838. URL: <https://doi.org/10.1016/j.scitotenv.2022.156565>.